

EEN VOORAANSTAANDE JOODSE FAMILIE

DOOR D. HAUSDORFF

DE ouderen ons herinneren zich zeker de Firma J. van Raalte en Zoonen op het Westnieuwland. Ze behoorden tot de grote familie Van Raalte, waarvan een aantal leden in Rotterdam heeft gewoond en daar in diverse functies de belangen van hun woonplaats en van de Joodse gemeente heeft behartigd. We ontleen heel wat gegevens van deze familie aan een ca. 1967 opgestelde en bij het Centraal Bureau voor Genealogie gedeponeerde genealogie Van Raalte, waarin ongeveer 500 namen voorkomen, nakomelingen van de stamhouder, de Jude van Raalte, die omstreeks 1715 geboren moet zijn en zich in het midden van de 18de eeuw te Raalte vestigde, geïmmigreerd uit Duitsland of Polen. Een zeer verkort uittreksel is aan dit artikel toegevoegd.

Izak Joseph van Raalte

De eerste Van Raalte die zich in Rotterdam vestigde, was Izak van Raalte, geboren 1802 te Deventer. Hij huwde 26 januari 1825 Grietje de Sterke (geboren 27 oktober 1801, overleden 1886) en overleed te Rotterdam in 1881.

Hij was de zoon van Joseph Joël (geboren 1769), koopman in huiden, fabrikant in leer en ploten (geschoren schapenvellen). In 1816 werd deze benoemd tot een der provisionele administrateurs der ringsynagoge te Deventer. Hij overleed te Rotterdam in 1843.

Izak moet reeds vóór 1825, het jaar van zijn huwelijk, zich in Rotterdam hebben gevestigd. Hij woonde in 1829 op de Schiedamschedijk C 481 (als mutsenwinkelier), sedert 1841 op de Schiedamschedijk C 106 (naderhand wijk 3-110). In die jaren was de woningnood zeer groot, het pand C 481 telde in 1839 niet minder dan 17 gezinnen en 107 personen. Toch moet hij niet onbemiddeld geweest zijn, want in 1836 was hij reeds lid van het college van Parnassijns en daarvoor kwamen alleen zeer gegoeden in aanmerking. In dat jaar komt namelijk de heer S.L. de Sterke bij Parnassijns met de mededeling dat hem een groot pand is aangeboden dat hem geschikt lijkt als Oude Lieden Gesticht. Eén

van de heren Parnassijns is Izak van Raalte. Hij wordt ook benoemd in de commissie die de plannen voor dit gesticht ten uitvoer moet brengen. Het gesticht wordt in 1837 geopend; hij is regent tot 1844.

Van 22 juni 1832 tot 31 oktober 1843 is hij lid van de Groote Kerkeraad, tot 1844 is hij lid van het Armbestuur¹). Blijkens de Adresboeken is hij in 1858 lid van het Begraafgenootschap en in 1859 president daarvan; van 1866 tot 1880 bestuurslid van het Beth Hammidrasj. In 1870 wordt hij benoemd tot lid van de Commissie tot Spijsverzorging aan minvermogende Israëlieten te Rotterdam²).

Izak was zeer waarschijnlijk de oprichter van de Firma J. van Raalte en Zoonen. De firma komt het eerst voor in het Adresboek van 1862 als grossier in manufacturen Schiedamschedijk wijk 3-110. De vraag is waarom de naam dan niet is I. van Raalte. In officiële stukken tekent hij steeds I. van Raalte. Mogelijk is dat hij in de familiekring bij zijn joodse naam Jitschak genoemd werd en dat hij daarom de firma J. van Raalte genoemd heeft.

De Firma J. van Raalte en Zoonen komt in het Adresboek 1866/1867 voor als gevestigd op het Westnieuwland, wijk 4-86.

Izak had acht broers en één zuster. We noemen van hen David Joseph en Ephraim Joseph.

David Joseph van Raalte

David Joseph (1807-1885), gehuwd met Lucie Elias, was advocaat in Den Haag en lid van de Hoge Raad. Hij had twee kinderen, Eduard Ellis (zie hierna) en Anna Josephina. Anna Josephina huwde met haar neef – zoon van Ephraim – Joseph, de man van 'De Schelde' in Vlissingen.

Mr E.E. van Raalte

Eén van de begaafdste leden van de familie is zeker wel Eduard Ellis van Raalte, geboren op 30 april 1841 in Den Haag. Hij studeerde in Leiden rechten en promoveerde daar op 15 maart 1864. Vervolgens vestigde hij zich op 5 augustus 1864 als advocaat te Rotterdam. Hij was daar tot 1872 leraar in de staathuishoudkunde en het handelsrecht aan de in 1865 opgerichte HBS. In 1873 werd hij benoemd tot rijksadvocaat.

In 1877 werd hij lid van de Gemeenteraad en in 1892 wethouder van Financiën. Dit bleef hij tot 1897 toen hij verkozen werd tot lid van de Tweede Kamer.

Hij was een scherpzinnig jurist en een uitstekend spreker. Wanneer hij in de Gemeenteraad aan het woord was verstomde het geroezemoes, ieder luisterde gespannen naar zijn voortreffelijke voordracht en uitstekende argumenten. Als twee van zijn belangrijkste successen worden genoemd de conversie van de gemeenteschuld en de introductie van de inkomstenbelasting.

De Gemeente had een schuld van ongeveer f 30 miljoen tegen een rente van 5 procent en 3,5 procent. Op zijn voorstel zegde de Gemeente de gehele schuld op en sloot een nieuwe lening tot hetzelfde bedrag tegen 3 procent. In 1894 kwam de conversie tot stand; ze leverde de Gemeente een rentebesparing op van f 111.000,— per jaar.

Grote tegenstand had hij te overwinnen bij zijn voorstel om de belasting te bepalen naar het inkomen. Met een geringe meerderheid werd het in de Gemeenteraad aangenomen, 18 leden stemden tegen en 21 vóór (1894).

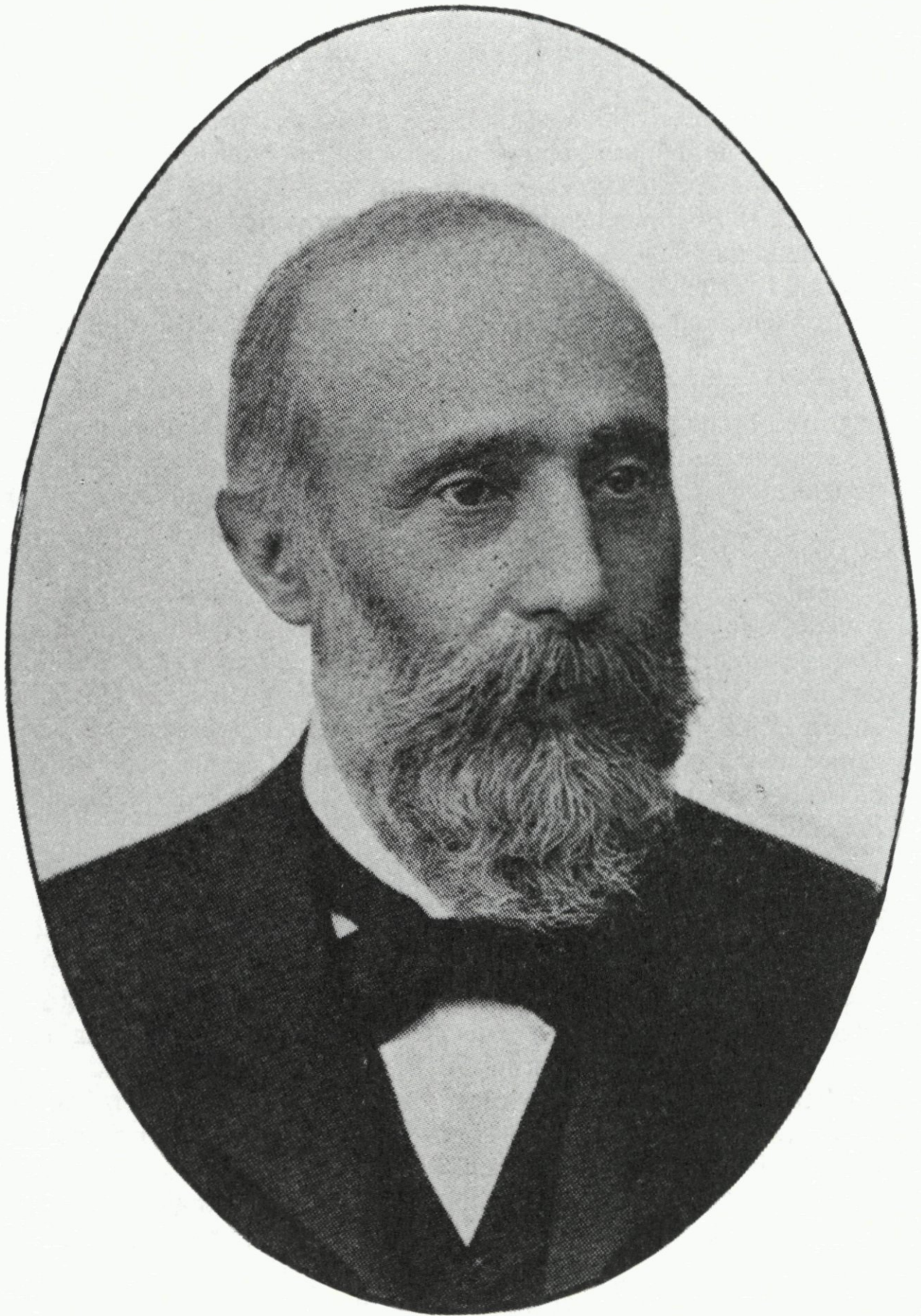
Zijn activiteit voor de Joodse gemeente was heel gering. In 1869 was hij mede-oprichter van het Israëlitisch Schoolfonds, uitgaande van de Afdeeling Rotterdam der Maatschappij tot Nut der Israëlieten in Nederland, dat ten doel had on- en minvermogene Israëlitische kinderen van bijzonder goede aanleg in staat te stellen openbare inrichtingen van onderwijs, die niet kosteloos toegankelijk waren, te bezoeken³). In de Rotterdamse adresboeken van 1873 tot 1887 wordt hij als bestuurslid vermeld, maar blijkens het Weekblad voor Israëlitische Huisgezinnen van 20 mei 1870 had hij deze functie reeds in 1870. Bij deze, zijn enige, functie in de Joodse gemeente is het gebleven.

In juni 1870 is hij bij de Schutterij benoemd tot Eerste Luitenant.

Zoals gezegd werd hij in 1897 lid van de Tweede Kamer en hij bleef dit tot 1905. In dat jaar werd hij opgenomen in het Kabinet-De Meester als minister van Justitie. In 1908 trad hij met het Kabinet af. Van 1913 tot 1918 was hij weer lid van de Tweede Kamer.

Als minister heeft hij verschillende belangrijke wetsontwerpen verdedigd, onder andere dat op het Arbeidscontract, dat op 13 juli 1907 wet is geworden. Ook heeft hij de Kinderwetten ingevoerd en een Staatscommissie ingesteld tot herziening van ons zeerecht.

Op 16 februari 1907 werd er een moordaanslag op hem gepleegd, maar de vier kogels raakten hem niet. De dader was Simon Polak, een gewezen onderkapelmeester van de infanterie in West-Indië, die sedert enige jaren f 190,— per jaar ontving. Hij meende dat hij

66. *Mr E.E. van Raalte (1841-1921).*

recht had op een groter bedrag en op diverse requesten had hij steeds een negatieve reactie gehad. Daarom wilde hij een hoge autoriteit vermoorden.

Van 1887 tot 1893 was mr E.E. van Raalte voorzitter van de Liberale Unie. Hij was gehuwd met Rachel van Nierop, geboren 12 juli 1849 te Amsterdam. Zij is ingeschreven in Rotterdam op 18 augustus 1874 komende uit Amsterdam, en overleden te Den Haag op 3 september 1936. Zij werd steeds Regina genoemd.

Per 11 november 1905 is hij met zijn echtgenote uit Rotterdam vertrokken naar 's-Gravenhage in verband met zijn ministerschap.

Op 23 maart 1921 overleed hij op 79-jarige leeftijd; hij is begraven op de niet-joodse begraafplaats Nieuw Eik en Duinen te 's-Gravenhage onder enorme belangstelling van hoge autoriteiten, hoogleraren en vooraanstaande personen uit het bedrijfsleven.

Joël van Raalte

Zeer verdienstelijk voor de Joodse gemeente heeft zich in de tweede helft van de vorige eeuw gemaakt Joël van Raalte, zoon van Izak, geboren 1828. Zeker, hij is niet zo op de voorgrond getreden in de tijd van E. Ezechiels, die lid was van de Gemeenteraad, en van andere rijke bankiers. Maar zijn activiteiten voor de Joodse gemeente waren talrijk. In de vergadering van 4 februari 1858 werd hij benoemd tot lid van het bestuur van de Godsdienst-Israëlitische Schoolcommissie⁴).

Op 28 oktober 1872 treden hij en mr E.E. van Raalte af als bestuursleden van het Israëlitisch Schoolfonds, maar worden direct herkozen. In 1857 is hij bestuurslid van het Israëlitisch Weeshuis en hij blijft dit, soms als voorzitter, tot zijn overlijden in 1893. Hij was vele jaren lid van de Kerkeraad en kerkvoogd. In 1872 wordt opgericht een Comité ter zake der Roemeensche geloofsvervolging en ook daarin heeft Joël zitting. In 1884 wordt hij bestuurslid van het Beth Hammidrasj als opvolger van de in 1881 overleden Izak. Zijn vrouw, Rosa van Raalte-Hermann, was vele jaren directrice-regentes van de Commissie belast met het aanleeren van Handwerken enz. aan Meisjes, het uitreiken van Kleedingstukken en dergelijke en van 1857 tot 1887 was zij regentes van het Israëlitisch Weeshuis.

In de jaren zestig/zeventig heerst er ontevredenheid in de gemeente omdat de vergaderingen van de Kerkeraad niet openbaar zijn. Deze komt vooral tot uiting in de vergaderingen van de

Rotterdamsche Israëlitische Kiezersvereeniging. We leren de heer Joël van Raalte enigszins kennen als hij in zo'n vergadering 'als kerkeraadslid en als lid der vereeniging' het beleid van het bestuur verdedigt, maar ook pleit voor openbaarmaking (april 1870).

David en Mozes van Raalte

David van Raalte, zoon van Izak, geboren 1839 en overleden in 1892 te Rotterdam, was gehuwd met Antje de Jongh. Dit is daarom merkwaardig omdat er in Rotterdam twee Joodse engros-textielzaken waren, namelijk Van Raalte en De Jongh. De verhouding tussen beide firma's moet goed geweest zijn, gezien het feit dat er tussen beide families huwelijken gesloten werden. Een dochter van Mozes van Raalte, broer van genoemde David, huwt met een Joseph Mozes de Jongh. Deze Mozes (1834-1909) was bestuurslid van het Israëlitisch Leenfonds uitgaande van de Afdeeling Rotterdam der Maatschappij tot Nut der Israelieten in Nederland. Hij was gehuwd met Bertha Hermann, zuster van de vrouw van Joël.

Isidor en Gerard van Raalte

David van Raalte had twee zonen, beiden firmant van de firma, Isidor en Gerard. Ze bleven ongehuwd en leefden met hun moeder tot haar overlijden in 1916 meer dan twintig jaar samen in het pand Westersingel 118. Ze zijn in 1928 verhuisd naar Den Haag.

Isidor is geboren 10 maart 1865 in Rotterdam. Hij was zes jaar regent van het Gesticht voor Israëlitische Oude Lieden en van het Nederlandsch Israëlitisch Armbestuur en wel van 11 september 1922 tot 11 september 1928. Hij was ook bestuurslid van het Israëlitisch Weldadigheidsfonds.

In 1944 is hij gedeporteerd.

Gerard van Raalte, geboren 1867, was regent van het Israëlitisch Weeshuis van 1909 tot 1928. Hij was bestuurslid van de Centrale Vereeniging tot verbetering van de Armenzorg in de Israëlitische Gemeente te Rotterdam. Hij is evenals zijn broer in 1944 gedeporteerd.

Joseph van Raalte

Ephraim Joseph (1811-1851), broer van Izak en David, was de vader van Joseph van Raalte (1844-1926), die van 1875 tot 1910 directeur is geweest van de Maatschappij 'De Schelde' in Vlissingen. We hebben een uitvoerige studie aan hem gewijd in het

Nieuw Israëlitisch Weekblad van 17 september 1882. Hij is met zijn echtgenote, zijn nicht Anna Josephina (1843-1906), een zuster van mr E.E. van Raalte, op de Joodse begraafplaats in Vlissingen ter aarde besteld. Hij was aldaar lid van de Gemeenteraad van 1880 tot 1919, lid van de Kamer van Koophandel van 1886 tot 1922 (vanaf 1901 voorzitter) en verder lid van diverse officiële commissies. Hij wordt geschetst als bijzonder mild en hulpvaardig, een goed koopman met technisch inzicht en met steeds een goed humeur.

Hij was van 1877 tot 1886 lid van het Armbestuur en van het Schoolbestuur van de Joodse gemeente en van 1881 tot 1882 voorzitter van de Kerkeraad. Financieel heeft hij de kehilla ook vaak gesteund.

Er komen nog wel andere Van Raaltes voor in diverse besturen, maar we hebben ons beperkt tot de belangrijkste figuren.

Tenslotte hartelijk dank aan de heren drs R.A.D. Renting en A.M. van der Woel van het Gemeentearchief voor de hulp die zij mij gegeven hebben bij bovenstaande studie.

NOTEN

- 1) A.M. van der Woel, Inventaris van de archieven van de Nederlands Israëlitische Gemeente te Rotterdam, nrs 2 en 799.
- 2) Weekblad voor Israëlitische Huisgezinnen, 5 januari 1871.
- 3) E. Italie, De Israëlitische Gemeente, in: Rotterdam in den loop der eeuwen, deel II, Zesde stuk, Rotterdam 1907, pag. 195.
- 4) A.M. van der Woel, a.w., nr. 912.
- 5) Adressenboek Joodsch Gemeentebelang 1924.